

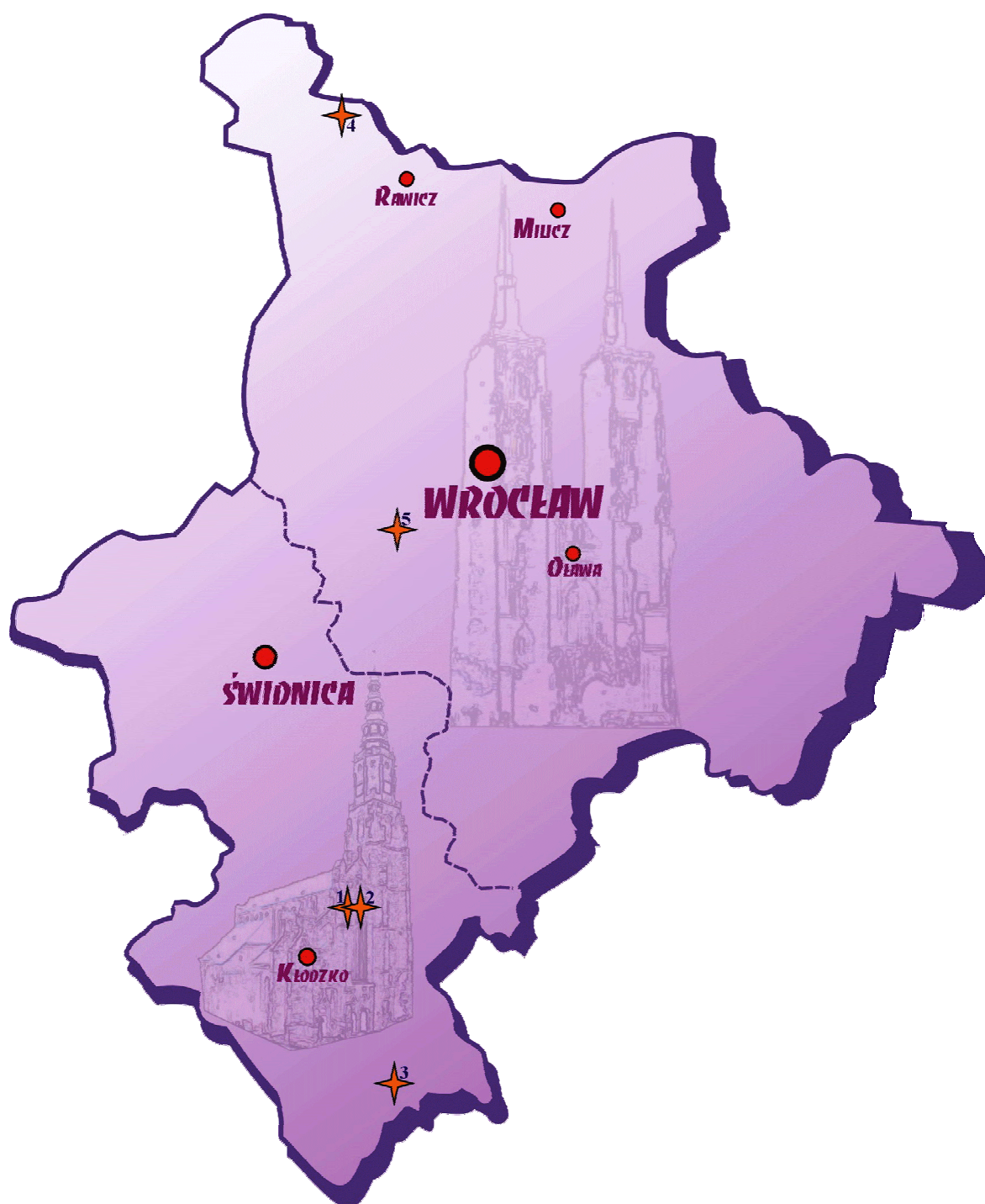
B

INNE OBIEKTY

ZWIĄZANE

Z KULTEM MĘKI

PAŃSKIEJ

Mapka nr 9: Inne obiekty związane z kultem Męki Pańskiej

INNE OBIEKTY ZWIĄZANE Z KULTEM MĘKI PAŃSKIEJ

1. Bardo – kaplice różańcowe
2. Bardo – kaplice Siedmiu
Boleści Matki Boskiej
3. Bolesławów – Ogrójec

4. Góra – Schody święte
5. Sośnica – Schody święte

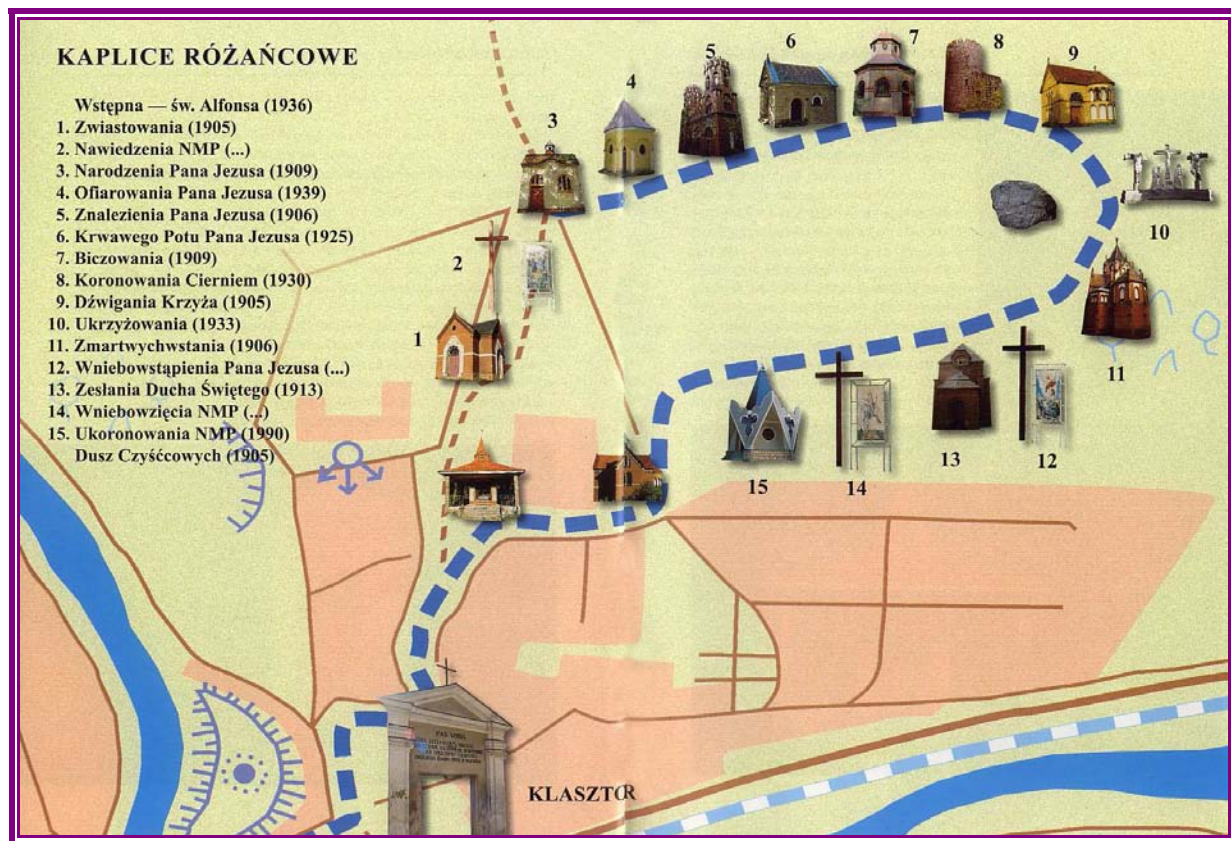
Obok kaplic kalwaryjskich, na położonej na północny zachód od miasta Górze Różańcowej (380 m n.p.m.)⁴⁷⁵ wzniesiono zespół kaplic różańcowych. Z inicjatywy ówczesnego przełożonego klasztoru oo. redemptorystów w Bardzie, o. Ksawerego Franza, inż. Paul Kastner w roku 1904 wytyczył (w formie zamkniętego czworoboku) aleję o szerokości 5 m i długości 1740 m, obsadzoną lipami i klonami; tę drogę procesyjną nazywano później Drogą Kapliczną lub Drogą Różańcową⁴⁷⁶.

W ciągu 35 lat (1904-1939) oo. redemptoryści wznieśli łącznie 13 murowanych kaplic z planowanych 17 (w tym dwie niezwiązane z tajemnicami różańcowymi: św. Alfonsa Liguoriego i Duszy czyśćcowych) w bardzo różnych stylach architektonicznych. Idąc Drogą Różańcową, możemy dokonać swoistego przeglądu wszystkich stylów budowy, znanych w naszym kraju: od średniowiecznego kastelu do niemal socrealistycznych rzeźb Ukrzyżowania, a nawet rodem spoza naszego kontynentu (styl pseudomauretański – kaplica Znalezienie Jezusa w świątyni). Ostatnią z kaplic (jak dotąd) – Ukoronowanie NMP na Królową nieba i ziemi – budowano w latach 1989-1990⁴⁷⁷.

⁴⁷⁵ Wcześniejsze nazwy Różańcowej: Kahlersberg, Kappelenberg, Rosenkranzberg, Rosen-Kapellenberg, Góra Różańcowa, Różańcowa Góra; Staffa, t. 12, s. 199. Autor podaje w swym opracowaniu wiadomości geograficzne, geologiczne i historyczne, związane z kaplicami różańcowymi i prezentuje ich zdjęcia; zob. tamże, s. 199-204.

⁴⁷⁶ Staffa, t. 12, s. 201-202; E. Miś, *Wzgórze Różańcowe*, „Katolik” nr 40/1986, s. 8-9; Schweter, Wartha, s. 321-323.

⁴⁷⁷ Zob. Perzyński, *Dolnego Śląska skarby*, s. 67; Miś, *Wzgórze Różańcowe*, s. 8; Staffa, t. 12, s. 202; Berendt, *Przydrożna i Podniebna*, s. 42-45; Jackowski, *Miejsca Święte Rzeczypospolitej*, s. 27; Lamparska, *Dolny Śląsk*, s. 170; Staffa, t. 12, s. 199-204.

Rysunek nr 60: Układ kaplic różańcowych w Bardzie⁴⁷⁸.**Tabela nr 3:** Zespół kaplic różańcowych w Bardzie według czasu budowy⁴⁷⁹

LP.	NAZWA KAPLICY	PROJEKTANCI RZEźBIARZE/MALARZE	STYL BUDOWLI	DATA PO- WSTANIA
1	Zwiastowanie	projekt L. Schneidera z Opo- la; gipsowe figury H. Baume- istera z Wrocławia; malowid- ła na ścianach B. Knauera z Nysy	neoromański i neogotycki	1905
2	Narodzenie Pana Jezusa	projekt L. Schneidera; figury H. Baumeistera; malowidła B. Knauera	neobarokowy	1905
3	Dźwiganie krzyża	projekt L. Schneidera; figury H. Baumeistera; malowidła B. Knauera	neoromański	1905
4	Znalezienie Pana Jezusa w świątyni	projekt L. Schneidera; figury H. Baumeistera; malowidła B. Knauera	neoromański i neogotycki	1906
5	Zmartwychwstanie	projekt. L. Schneidera	neogotycki	1906
6	Dusze czyścicowe	projekt L. Schneidera; figury H. Baumeistera; malowidła B. Knauera	neoromański	1906
7	Biczowanie Pana Jezusa	projekt L. Schneidera; figury H. Baumeistera	neoromański	1908

⁴⁷⁸ Źródło: I. Homoncik, *Bardo Śląskie*, s. 26-27.

⁴⁷⁹ Opracowanie własne na podstawie: Staffa, t. 12, s. 202-205; Miś, *Wzgórze Różańcowe*, s. 8. Miś podaje inne imię Schneidera z Opoła: Franciszek, zaś Staffa oznacza je skrótem L.

LP.	NAZWA KAPLICY	PROJEKTANCI RZEŹBIARZE/MALARZE	STYL BUDOWLI	DATA POWSTANIA
8	Zesłanie Ducha Świętego	projekt J. Hankego z Kłodzka; rzeźby R. Richtera z Kłodzka	neoromański	1913
9	Modlitwa Pana Jezusa w Ogrójcu			1925
10	Ukoronowanie cierniem	projekt Peta; grupa figuralna dłuta B. Tschotschela	kaplica w kształcie baszty obronnej	1930
11	Ukrzyżowanie	Hegemann z Berlina	grupa figuralna otoczona niskim półkolistym murem	1933
12	Św. Alfons Liguori	projekt L. Schneidera	neogotycki z elementami mauretańskimi	1936
13	Ofiarowanie Pana Jezusa w świątyni			1939
14	Ukoronowanie NMP na Królową nieba i ziemi			1990

Szczególne miejsce wśród kaplic na Różańcowej zajmuje Grupa Ukrzyżowania – naturalnej wielkości figury Jezusa na krzyżu, Maryi, Marii Magdaleny i łotrów; wymodelowano je ze szlachetnego cementu. Dzieło to wykonał Ryszard Hegemann, brat o. rektora Henryka, zaś potrzebne roboty murarskie wykonali mistrz Wittig z Barda i brat redemptorysta Kajetan. Ta różańcowa stacja poświęcona została uczczeniu podwójnego jubileuszu: 1900-lecia odkupienia i 200-lecia założenia Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela przez św. Alfonsa Liguoriego. Poświęcenia dokonał wiceprowincjał Musshoff w dniu 15 X 1934 r.⁴⁸⁰. W tym właśnie miejscu głoszone końcowe kazania podczas nabożeństw na Różańcowej⁴⁸¹.

Warto nadmienić, iż naprzeciw Grupy Ukrzyżowania, na terenie dawnego fortu, leży narzutowy głaz granitowy z napisami: „Na tym Wzgórzu Różańcowym 15 VIII 1959 wygłosił kazanie Prymas Tysiąclecia – Kardynał Stefan Wyszyński”, „3 VII 1966 Kardynał Bolesław Kominek ukoronował figurę Matki Bożej Bardzkiej”⁴⁸².

Istniejące dziś w Bardzie kaplice różańcowe miały swój ciekawy prototyp⁴⁸³:

„Hrabia Götz, dziedzic na Scheibie (Skiba) koło Kłodzka, wybudował na trasie z Kłodzka do Warty 15 małych kapliczek z kamienia w równych od siebie odległościach. Przedstawiały one 15 tajemnic z życia Maryi. Jego rodzina podjęła na stałe zobowiązanie utrzymania tych kapliczek w dobrym stanie. Droga ta była odtąd – jak pisze Robert Kleinwächter – nazywana nie tak jak dotąd *via Regia* (Droga królewska), lecz *via Mariana* (Droga maryj-

⁴⁸⁰ Schweter, Wartha, s. 392-393.

⁴⁸¹ Tamże, s. 393.

⁴⁸² Staffa, t. 12, s. 204.

⁴⁸³ Schweter, Wartha, s. 125.

na). Niestety, w czasie wojen śląskich, na końcu w czasie walk o Kłodzko (1807) kapliczki te zostały zniszczone i nie znaleziono już środków, by je na nowo odbudować”.

Ojcowie redemptoryści, jako gospodarze Barda, zabrali się za remonty kaplic po roku 1980 (po II wojnie były one zapomniane, zaniedbane i w znacznym stopniu zdewastowane)⁴⁸⁴, a nawet powstał projekt dobudowania brakujących kaplic⁴⁸⁵ (chodzi tu o kaplice: Nawiedzenia św. Elżbiety, Wniebowstąpienia Pana Jezusa i Wniebowzięcia NMP, które obecnie zastępują proste krzyże i obrazy malowane na blasze, umocowane na stelażu z rurek). Dodatkowo przemyślenia wymaga obecnie sprawa uwzględnienia w tych planach remontowo-budowlanych nowych różańcowych tajemnic światła, aby bardzka Droga Różańcowa była kompletna.

	<p>Informacje dla pielgrzymów i turystów</p>	<p><u>Dojazd do Barda</u></p>
<p><u>Droga na Różańcowa</u></p>		<p>Stacja Bardo położona jest na linii kolejowej Kłodzko – Kamieniec Ząbkowicki, a komunikację samochodową zapewnia międzynarodowa droga nr 8 (E 67) Ząbkowice Śl. – Kłodzko.</p>
<p>Ze stacji kolejowej należy pójść wzdłuż torów kolejowych ul. Krakowską w kierunku miasta w stronę widoczną z daleka bazyliki pw. Nawiedzenia NMP, minąć tę świątynię i skierować się w lewo, dochodząc do rynku, skąd widoczna jest już wstępna kaplica św. Alfonsa. Od niej szlak kaplic różańcowych prowadzi prosto w górę, aby – zataczając okrąg – wrócić znów pod tę samą kaplicę.</p>		

⁴⁸⁴ Do dewastacji Drogi Różańcowej przyczyniły się niemało prace związane z zakładaniem tzw. Sudeckiego Systemu Wodociągowego, niszcząc bezmyślnie bariery zabezpieczające drogę oraz kalecząc starodrzew; zob. Miś, *Wzgórza różańcowe*, s. 8.

⁴⁸⁵ Staffa, t. 12, s. 201.

Przy bardzkiej drodze kalwaryjskiej („Białej”, „Niemieckiej”) pobudowano kapliczki-stacje ku czci Matki Boskiej Bolesnej. Obrazy w nich umieszczone przedstawiały: Zwiastowanie, Nawiedzenie, Narodzenie Jezusa, Ucieczkę do Egiptu, Świętą Rodzinę oraz Wniebowzięcie NMP. Pierwsze trzy barokowe stacje maryjne wzniosł w roku 1714 kanclerz opactwa kamienieckiego Zygmunt Habchit, a trzy następne w r. 1727 opat G. Woiwode⁴⁸⁶. Powstały w ten sposób Dróżki Matki Bożej Bolesnej.

Kapliczki te wraz z wyposażeniem zostały zniszczone (lub rozkradzione) w okresie powojennym i odnowiono je dopiero w 1987 roku, dobudowując ostatnią – siódmą. Po remoncie umieszczono w nich nowe obrazy przedstawiające tajemnice bolesne Matki Boskiej: prorocstwo Symeona, ucieczkę do Egiptu, zgubienie Jezusa, Maryję na drodze krzyżowej, Maryję pod krzyżem, zdjęcie z krzyża („pieta”), złożenie Jezusa do grobu. Kapliczki te przeplatają się ze stacjami drogi krzyżowej⁴⁸⁷.

I stacja maryjna znajduje się na samym początku kalwaryjskiego szlaku, tuż za budynkiem mieszkalnym. Zaraz za nią znajduje się grota z figurą Matki Boskiej, a po lewej stronie wstępna stacja drogi krzyżowej: Modlitwa Pana Jezusa w Ogrójcu (w formie krzyża z obrazem na blasze). Odtąd stacje Via Crucis i Via Matris będą się ze sobą przeplatały, przy czym II stacja maryjna wypada dopiero po V stacji drogi krzyżowej, a ostatnia maryjna (VII) stoi znacznie wyżej niż stacja XIV drogi krzyżowej (niemal pod samym szczytem Kalwarii).

⁴⁸⁶ Schweter, Wartha, s. 178; Jastrzębski, s. 8.

⁴⁸⁷ Berendt, *Przydrożna i Podniebna*, s. 42-45.

	<p align="center">Informacje dla pielgrzymów i turystów</p>	<p><u>Dojazd do Barda</u></p> <p>Stacja Stacja Bardo położona jest na linii kolejowej Kłodzko – Kamieniec Ząbkowicki, a komunikację samochodową zapewnia międzynarodowa droga nr 8 (E 67) Ząbkowice Śl. – Kłodzko.</p>
<p><u>Droga do kaplic MB Bolesnej</u></p> <p>Ze stacji kolejowej należy pójść wzdłuż torów kolejowych ul. Krakowską w kierunku miasta (widoczna bazylika pw. Nawiedzenia NMP), by po pokonaniu ok. 200 m zatrzymać się nad rzeką Nysa Kłodzka (ulica Skalna). Idąc zaś spod bazyliki (ul. Główna – szlak niebieski), po przejściu przez most nad Nysą należy skręcić w lewo (ul. Skalna), przechodząc pod mostem drogowym i kolejowym. Góry Kalwarii nie da się nie zauważyć, a szlaki turystyczne (niebieski i zielony) doprowadzą do kapliczek maryjnych (obrazy owalne) ustawionych naprzemiennie ze stacjami kalwaryjskimi (obrazy prostokątne) po obu stronach tej samej leśnej drogi. Podejście pod górę jest miejscami strome i kamieniste. Ostatnia (VII) kaplica maryjna ustawiona jest niemal pod samym szczytem Kalwarii.</p> <p>Z Przełęczy Kłodzkiej do Barda wytyczono szlak niebieski, biegnący przez Kalwarię.</p>		

Na odwrocie mapy turystycznej Ziemi Kłodzkiej publikowane jest zdjęcie Ogrójca k. Bolesławowa, zbudowanego na początku wieku XIX na Zawadzie (778 m n.p.m.)⁴⁸⁸. Ten mało znany zabytek składa się z kamiennych rzeźb naśladujących średniowieczne i renesansowe nagrobki⁴⁸⁹.

Ogrójec jest obiektem zadbanym: płot, odnowiona figura Chrystusa, anioł i trzech śpiący apostołowie oraz ławeczki do kontemplacji (niestety, nie zawsze religijnej, na co wskazywały śmieci i butelki).

Na trasie do Ogrójca są dwa proste krzyże z piaskowca nad brzegiem jaru, którym niegdyś wiodła droga (dziś cieknie tędy woda) oraz trzeci krzyż żelazny, tuż za wsią⁴⁹⁰.

Rysunek nr 61: Widok Ogrójca k. Bolesławowa.

⁴⁸⁸ Staffa, t. 16, s. 100. Autor twierdzi, że obiekt zbudowany jest na Górze Oliwnej (647 m n.p.m.) i związany jest z kościołem w Bolesławowie.

⁴⁸⁹ Zob. *Mapa Ziemia Kłodzka. Turystyczne Hrabstwo Sudetów. Powiat kłodzki*, Jelenia Góra 2002.

⁴⁹⁰ Jastrzębski, s. 167-168.

	<p>Informacje dla pielgrzymów i turystów</p>	<p><u>Dojazd do Bolesławowa</u></p> <p>Z Kłodzka drogą nr 33 w kierunku Międzylesia docieramy do Żelazna, a dalej drogą nr 392 do Stronia Śląskiego (z Kłodzka można tu dojechać także koleją). Z tego miasta lokalna droga doprowadzi nas do Bolesławowa. Tam dochodzimy do kościoła i od tej świątyni idziemy polną drogą w górę, ok. 2 km, napotykając po drodze kilka krzyży.</p>
---	---	--

W centrum cmentarza parafialnego w Górze⁴⁹¹ znajduje się kościół pw. Bożego Ciała⁴⁹², zbudowany na miejscu wcześniejszego. Jest prostą budowlą gotycką, jednona-wową, krytą dwuspadowym dachem. W ciągu wieków był poddawany różnym przebudowom, które nie zmieniły jednak zasadniczego kształtu obiektu. Na zewnątrz zachowano przebudowę z lat 1830-1870. Ostatnie prace remontowe przeprowadzono w latach 1988-1996. W hełmie wieży ku pamięci przyszłych pokoleń umieszczono dokument, który kończy następująca modlitwa: „Boże, ochraniaj swoją świątynię – dzieło rąk ludzkich. Błogosław tym, którzy w niej przebywają i otocz opieką nasze Miasto, Diecezję i Ojczyznę. Amen”.

Przy tym właśnie kościele powstała kalwaria, ale zajmuję się nią w innym miejscu niniejszej pracy, teraz więc koncentruję uwagę na kaplicy schodów świętych zbudowanej w roku 1703. Dokument wizytacyjny z 1716 roku wyraźnie podkreśla, że na pamiątkę Męki Pana zbudowano kalwarię, schody i święty grób. Górowskie schody mają 28 stopni. Umieszczone bardzo nisko przy bocznych ścianach poręcze wskazują, że przeznaczone były do chodzenia na kolanach. Na 14. stopniu od dołu zachował się niewielki oszklony otwór, który oznacza miejsce przechowywania relikwii.

Schody prowadzą do kaplicy zwanej „Ratuszem Piłata”, w której umieszczony jest powstały ok. 1700 roku ołtarz z obrazem *Ecce Homo*, nazywany ołtarzem Piłata. Ściany i sklepienie klatki schodowej, mieszczące schody święte, pokryte są malowidłami przedstawiającymi sceny ze Starego Testamentu, ale wyraźnie nawiązującymi do życia Chrystusa. Są to duże kompozycje, które zawierają też inskrypcje odwołujące się do konkretnych wersetów Biblii. Jedna z nich przedstawia Sedecjasza przed tronem Nabuchodonozora⁴⁹³ i

⁴⁹¹ Miasto Góra Śląska nosi aktualnie nazwę Góra.

⁴⁹² Właźlak, *Parafia św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Górze Śląskiej*, s. 234-239. Nieco inne daty podaje dzieło J. Patera *Kościół i kaplice archidiecezji wrocławskiej*, s. 160. Zob. także tegoż autora: *Katalog ruchomych zabytków sztuki sakralnej sztuki sakralnej w archidiecezji wrocławskiej*, Wrocław 1982, t. II, s. 252.

⁴⁹³ Zob. 2 Krl 25, 5-7.

przypomina Chrystusa przed Kajfaszem⁴⁹⁴. Do zabytków zaliczono freski: Alegoria Sprawiedliwości, Naigrawanie się z Chrystusa, Oplakiwanie, Trzy Marie, Biczowanie Pana Jezusa, Dźwiganie krzyża, Pan Jezus na śmierć skazany, Faryzeusze; obrazy ołtarzowe – dwa obrazy św. Pawła (centralny i w zwieńczeniu) oraz obraz *Ecce Homo* z XVI w.⁴⁹⁵.

Kolebkę sklepienia przed schodami wypełniają trzy tonda z przedstawieniami trzech par kobiet, które trzymają wstęgi z cytatami z Psalmów Dawida. Najbliżej kaplicy Piłata jest scena „Pocałunek Sprawiedliwości i Pokoju” z Psalmu 84, którego myśl rozwinięta została na sklepieniu. Ściany kaplicy pokrywają sceny Męki Pańskiej.

Inskrypcja na ścianie przedsionka informuje, że schody święte powstały z inicjatywy i funduszków proboszcza Aleksego Abara. Nie doczekał on ukończenia wszystkich prac związanych z budowlą, gdyż zmarł w 1721 roku.

Schody święte prowadzą do kaplicy Bożego Grobu, która znajduje się za ołtarzem Piłata. Jest to jednokondygnacyjna budowla z cegły i tynku, na planie krzyża, w stylu neo-renesansu, zbudowana w latach 1880-1890. Wnętrze złożone jest z dwóch części. Pierwszą stanowi niewielkie prostokątne pomieszczenie, którego ściany są dekorowane barwnymi kamieniami, a druga część to komora grobowa znajdująca się bezpośrednio pod świętymi schodami. Pielgrzymi, którzy odwiedzili kaplicę Bożego Grobu, przechodzili następnie do wnętrza jednonawowego kościoła Bożego Ciała. Zwyczaj budowania kaplicy naśladującej grób Chrystusa w Jerozolimie znany był już w średniowieczu, a rozpowszechnił się w XVII w. w czasie kontrreformacji. Kaplica w zespołach kalwaryjskich należała do tzw. Drózek Pana Jezusa.

Kaplica Bożego Grobu w Górze interpretowana była też jako grób św. Aleksego – patrona i fundatora schodów świętych, proboszcza Aleksego Abara. Połączenie schodów świętych z grobem św. Aleksego wyróżnia górski zespół kalwaryjski wśród innych tego typu obiektów. O takim łączeniu tych dwóch elementów pisali historycy niemieccy w okresie międzywojennym. Być może był to oryginalny pomysł proboszcza Abara, imiennika św. Aleksego; może to być także przejawem postawy katolików, którzy w okresie kontrreformacji mocno przeciwstawiali się protestantom negującym kult świętych. Wiernych cechowała też wtedy wyraźna egzaltacja i wyjątkowa cześć dla niektórych budowli wznoszonych w miejscach odpustowych.

Można zatem pokusić się o stwierdzenie, że kompleks budowli górskich, do których należą: kościół Bożego Ciała, kalwaria, schody święte i kaplica Bożego Grobu, wiąże się wyraźnie z duchem okresu kontrreformacji.

⁴⁹⁴ Zob. Mt 26, 57-68.; Mk 14, 53-65; Łk 22, 66-71.

⁴⁹⁵ Pater, *Katalog ruchomych zabytków sztuki sakralnej*, t. II, s. 252.

W dniu 31 VIII 2002 r. miało miejsce poświęcenie odrestaurowanego kościoła cmentarnego pw. Bożego Ciała i kaplicy schodów świętych w Górze, którego dokonał kard. H. Gulbinowicz w towarzystwie bp. Edwarda Janiaka i prepozyta Kapituły Świętokrzyskiej ks. Adama Drwięgi⁴⁹⁶.

Prace remontowe rozpoczęły się w lutym 2001 r. i dotyczyły uzupełnienia zniszczonych elementów schodów świętych. W całości odrestaurowano malowidła w kaplicach (m.in. w „Pałacu Piłata”), odkrywając przy okazji dawne freski (z których uratowano jedynie część). Wymieniono drewniane elementy sklepienia, pomalowano ściany świątyni, założono w niej nowe kinkiety, odrestaurowano zabytkową ambonę z XVI w., a odnowione obrazy z bocznych ołtarzy przeniesiono do kościoła parafialnego (zabrano je stamtąd w połowie XVIII w. po pożarze) ze względów bezpieczeństwa. Większość prac udało się wykonać dzięki ofiarności parafian, a część remontu przeprowadził Wojewódzki Konserwator Zabytków⁴⁹⁷.

Metropolita wrocławski, który osobiście zaangażował się w tę inicjatywę, ustanowił w górowskiej kalwarii dekanalne sanktuarium Męki Pańskiej. Pielgrzymują tu indywidualnie i grupowo wierni, np. dzieci podczas rekolekcji wielkopostnych. W Wielki Piątek odbywa się tutaj liturgia Męki Pańskiej oraz odprawiana jest Droga Krzyżowa⁴⁹⁸.

	<p align="center">Informacje dla pielgrzymów i turystów</p>	<p><u>Dojazd do Góry</u></p> <p>Miasto Góra nie ma pasażerskiego połączenia kolejowego. Z Wrocławia prowadzi do tego miasta międzynarodowa droga nr 5 (E261) do Rawicza, stąd zaś droga nr 324.</p> <p>Z centrum Góry należy kierować się w stronę miejscowej cukrowni, przekraczając tory kolejowe i idąc pod kościół pw. Bożego Ciała Zieloną Drogą.</p>
---	--	---

⁴⁹⁶ [b.a.], *Ponownie miejscem kultu*, [wrocławski] „Gość Niedzielny” nr 46/320 z dnia 18 XI 2001 r. [b.s.]; J. Gorczyca, *Schody do nieba*, [wrocławski] „Gość Niedzielny” nr 39 z dnia 5 IX 2002 r., s. 25.

⁴⁹⁷ [b.a.], *Ponownie miejscem kultu*, art. cyt.

⁴⁹⁸ Gorczyca, *Schody do nieba*, art. cyt., s. 25.

20 km na zachód od Wrocławia, tuż przed Kątami Wrocławskimi, leży wieś Sośnica⁴⁹⁹. Do niedawna ta niewielka miejscowość była szeroko znana nie tylko na Śląsku, lecz także poza jego granicami. Obecny gotycki kościół⁵⁰⁰ z barokowymi dobudówkami, usytuowany w środku wsi, wzniesiony został przed rokiem 1244, a przebudowano go w roku 1485 r. oraz w latach 1505-1776. Od końca XVIII w. podążały tu rzesze pielgrzymów nawiedzających sanktuarium Schodów świętych. Ruch ten przyhamowały polityczne zmiany po II wojnie światowej, a zwłaszcza przemieszczenia ludnościowe. Nie bez znaczenia były w tym względzie poważne zniszczenia świątyni, zdegradowanej w dodatku na długie lata do rzędu kościoła filialnego⁵⁰¹. Najbardziej jednak dał się i tutaj odczuć brak koniecznej informacji na temat Sośnicy, jej kościoła i kaplicy Schodów świętych.

Kard. H. Gulbinowicz, metropolita wrocławski, ustanawiając w Sośnicy Sanktuarium Podwyższenia Krzyża Świętego, dekretem z dnia 3 marca 1999 r. przypomniał, że kult Krzyża św. znalazł swoje potwierdzenie w sośnickim kościele już w roku 1700, kiedy to ówcześni kolatorzy kościoła, hrabiowie: Mikołaj von Latour i Franciszek von Eichholz ufundowali główny ołtarz z dużym obrazem tego Znak zbawienia. Natomiast wzniesiona pod wezwaniem św. Jadwigi Śląskiej kaplica Schodów świętych stanowi fundację pobożnej hrabiny Józefiny Würtz und Burg.

Kaplica usytuowana jest na osi północ-południe jednofilarowego kościoła halowego z początku XIV w. Stylistycznie budowla ta odpowiada epoce późnego baroku. Jest budowlą ceglana, otynkowaną, nakrytą sklepieniem kolebkowym. Jej korpus główny, zbudowany na planie prostokąta, sięga wysokości nawy kościoła. Plan prostokąta posiadają

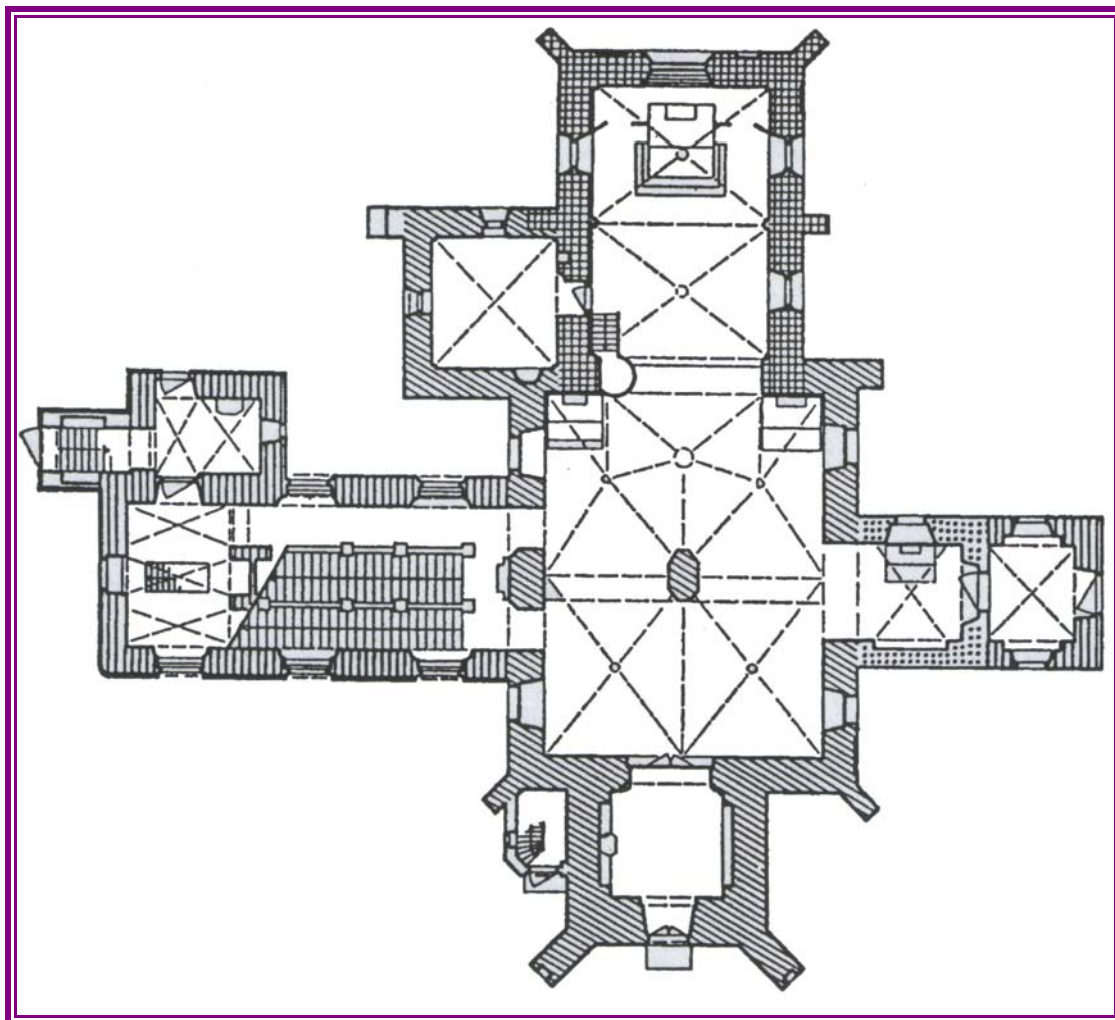
⁴⁹⁹ Zob. M. Kogut, *Święte schody w Sośnicy*, Kluczbork 2002, s. 5-27. Proboszcz Sośnicy w swoim opracowaniu powołuje się na literaturę dotyczącą tej parafii i Schodów świętych, zauważając niemieckich i polskich autorów: Zimmermana, Lutscha, Hoffmana, Wichelhausa, Bajdora. Pokorę, Degena, Mandziuka, Schultena, Bończyka; zob. tamże, s. 5-7. Druga praca tegoż autora dotyczy kościoła sośnickiego: *Sanktuarium Męki Pańskiej w Sośnicy*, Wrocław 2000.

⁵⁰⁰ Zob. Pater, *Kościół i kaplice archidiecezji wrocławskiej*, s. 217-219.

⁵⁰¹ Samodzielny proboszcz dla Sośnicy ustanowiony został dopiero w roku 1975.

również dwie dwukondygnacyjne przybudówki w północno-wschodnim narożniku kaplicy. Pierwsza z nich to zakrystia ze składzikiem na parterze, druga kryje w sobie schody, którymi wychodzą pielgrzymi w czasie większych uroczystości. Bryła budowli jest zwarta, asymetryczna, gdyż składa się z bryły kaplicy i przybudówek. Dach, kryty dachówką nad kaplicą i schodami, jest trójspadowy, a nad zakrystią pulpitowy⁵⁰².

Rysunek nr 62: Przekrój poziomy kościoła i kaplicy Schodów świętych⁵⁰³.

Schody, stanowiące oś symetrii wnętrza kaplicy, wykonane zostały z jasnego i ciemno-szarego marmuru przeworneńskiego o bardzo niejednolitej strukturze i odcieniu. Na każdym z 28 stopni wyryto krzyż, a na lewym i prawym jego krańcu umieszczono pod szkiełkami relikwie świętych⁵⁰⁴. Na ostatnim stopniu wyryty jest łaciński napis: *Pie In*

⁵⁰² Spis ruchomych zabytków tego kościoła podaje J. Mandziuk, *Katalog ruchomych zabytków sztuki sakralnej*, t. 1, s. 30-31. Zob. także: Pater, *Kościół i kaplice archidiecezji wrocławskiej*, s. 217-218; Kogut, *Święte schody w Sośnicy*; Perzyński, *Dolnego Śląska miejsca niezwykłe*, s. 146-147.

⁵⁰³ Źródło: Kogut, *Święte schody w Sośnicy*, s. 11.

⁵⁰⁴ Wśród relikwii, umieszczonych pod szkiełkami w stopniach schodów, znajdują się (wg Zimmermana): część gwoździa z Krzyża Pana Jezusa, relikwie ramienia św. Anny, fragment chusty, którą otarte zostało oblicze Jezusa; zob. Kogut, *Święte schody w Sośnicy*, s. 15.

Terris Romane Credente Unite Iubilante Causa Credente. Stopnie przeznaczone dla wracających z modlitwy pielgrzymów wykonane zostały z szarego piaskowca. Ażurowe balustrady przy schodach wykonano również z marmuru. Ponieważ od razu przewidziano, że miejsce to będzie przyciągało rzesze pątników, stąd do kaplicy prowadzi dwoje drzwi (po prawej wejście, po lewej wyjście). Drzwi pod ołtarzem w podłodze prowadzą do krypty stanowiącej mauzoleum⁵⁰⁵.

Wpływ na atmosferę i klimat wnętrza mają malowidła w kaplicy św. Jadwigi: późnobarokowe, wykonane techniką *al secco*, pokrywające całe wnętrze. U nasady schodów, nad tabernakulum, umieszczono figurę Chrystusa jako Męża Boleści – *Ecce Homo*. Kontynuację scen z Męki Chrystusa stanowią freski figuralne pobudzające u pielgrzymów zdolność do współuczestniczenia duchowego w cierpieniach Chrystusa: odarcie Jezusa z szat, przybicie do krzyża, Grupa Ukrzyżowania. Nad ołtarzem umieszczony jest obraz przedstawiający wizję św. Jadwigi.

Ściany kaplicy wypełniają malowidła ze scenami Męki Pańskiej pędzla artystów wrocławskich: Jana Henryka Kinasty i jego syna Jana Karola. We wnęcie pod schodami usytuowano Ogrójec z rzeźbami Chrystusa w agonii i pocieszającego Go anioła oraz grupę śpiących apostołów (rzeźby z roku 1776). W drugiej wnęcie urządzono Grób Chrystusa z rzeźbami: martwego Zbawiciela, Matki Boskiej Bolesnej, św. Jana Apostoła, Nikodema, Józefa z Arymatei oraz trzech Marii. Program ideowy malarstwa w kaplicy został tak zaplanowany i zrealizowany, by pielgrzymom przybliżyć Mękę Pańską i umożliwić im identyfikowanie się z cierpieniami Chrystusa. Malarze wykonali ponadto 14 obrazów na płótnie dla kościoła (7 radości i 7 boleści Maryi).

Jak wspomniano wyżej, fundację kaplicy postanowiła i zrealizowała hrabina Józefina Würtz und Burg w roku 1776 pod wpływem przeżycia swojej pielgrzymki do Rzymu w jubileuszowym roku 1775. Wzorem i natchnieniem były dla niej *Scala Sancta* przy bazylice św. Jana na Lateranie. Schody te miały przemawiać do uczuć wiernych, pomimo że nie były uświęcone obecnością Chrystusa. Pobożna wdowa nie tylko chciała ufundować dzieło sztuki, ale zamierzała utworzyć miejsce pielgrzymkowe. Analogiczne schody były już wprawdzie znane w Kalwarii Zebrzydowskiej (1633 r.) i w Kalwarii Górowskiej (1703 r.), ale w założeniu schody święte sośnickskie miały je przewyższyć swym artyzmem i jakością wykonania. Zasoby finansowe hrabiny pozwoliły sprowadzić wybitnych artystów, którzy w stosunkowo krótkim czasie wykonali zlecone im prace.

⁵⁰⁵ Mandziuk, *Katalog ruchomych zabytków sztuki sakralnej sztuki sakralnej*, t. I, s. 30-31.

Sośnica stała się wsią pielgrzymkową także dlatego, iż sprowadzono do sanktuarium relikwie świętych: Marii Magdaleny, Wincentego, Jana, Wiktora, Aleksandra i Benignusa, umieszczając je zarówno pod szkiełkami w stopniach schodów, jak i w dwóch relikwiarzach na ołtarzu, obok tabernakulum w kształcie kuli ziemskiej.

Schody święte stały się nie tylko sanktuarium, lecz także mauzoleum. Fundatorka kaplicy zmarła 25 września 1783 r. i pochowano ją w krypcie kaplicy. W tejże kaplicy pochowano później proboszcza Neugebauera, barona Albrechta von Sauerma i cztery osoby z rodu Wengerskich, o czym zaświadczały marmurowe tablice umieszczone przy wejściu do kaplicy.

Najliczniej pielgrzymi przybywają do sanktuarium Męki Pańskiej w Sośnicy w Wielki Piątek i uroczystość odpustową 14 września – Podwyższenie Krzyża Świętego. Dekret metropolity wrocławskiego zobowiązuje każdego proboszcza do należytej troski o pielgrzymów (gorliwe głoszenie słowa Bożego, ożywianie życia liturgicznego – zwłaszcza przez sprawowanie Eucharystii, sakramentu pokuty oraz kultywowanie form pobożności ludowej zatwierdzonych przez Kościół) względem Ukrzyżowanego i Zmartwychwstałego Zbawiciela⁵⁰⁶.

	<p align="center">Informacje dla pielgrzymów i turystów</p>	<p><u>Dojazd do Sośnicy</u></p> <p>Koleją z Wrocławia można dojechać do stacji Kąty Wrocławskie i stamtąd (pewnie pieszo) należy dojść do wsi Sośnica. W Kątach Wrocławskich jest także zjazd z autostrady A4 (z Wrocławia jedziemy w kierunku Legnicy). Droga nr 346 z Wrocławia (od ul. Grabiszyńskiej) doprowadza do samej Sośnicy – tuż przed Kątami Wrocławskimi – gdzie bez trudu zauważymy kościół.</p>
---	--	---

⁵⁰⁶ Tekst dekretu: Kogut, *Święte schody w Sośnicy*, s. 46-48.